

Meten van beweegvaardigheden in Peil.Bewegen en sport einde basisonderwijs 2023-2024

Kritische blik op het beweegstation touwzwaaien

In mei 2026 heeft de onderwijsinspectie het rapport ‘Peil.Bewegen en sport, einde basisonderwijs 2023-2024’ (Inspectie van het Onderwijs, 2026) gepubliceerd. Er is een discussie gaande over de interpretatie van de onderwijsinspectie met betrekking het technische onderzoek van het consortium, zie de nieuwsberichten van de KVLO. Voor deze discussie is het interessant om te bekijken welke beweegactiviteiten in het onderzoek zijn getoetst. Zijn deze beweegactiviteiten representatief voor het huidige beweegonderwijs? Over elke test-activiteit is wel een kritische opmerking te maken en dat roept de vraag op of dit onderzoek representatief genoeg is om conclusies te trekken. Als voorbeeld wordt één testactiviteit, touwzwaaien, nader bekeken. Dit is gedaan op grond van de technische rapportage van het consortium (De Vries, 2025). De conclusie in dit artikel is dat deze geteste activiteit, touwzwaaien, niet meer passend is voor het huidige beweegonderwijs. | Chris Hazelebach

De onderwijsinspectie heeft hun eigen rapport geschreven op grond van een zeer uitvoerig technisch rapport van een consortium instituten. Dit consortium bestond uit GION Onderwijs/Onderzoek, Cito, Bewegingswetenschappen (UMCG), Hanzehogeschool, Windesheim, Hogeschool Arnhem Nijmegen, Fontys Hogeschool, De Haagse Hogeschool en de Hogeschool van Amsterdam.

De eindconclusie van de onderwijsinspectie is dat ‘de algemene beweegvaardigheid van leerlingen hetzelfde is als in 2016, ondanks de corona en de toegenomen schermtijd’. Dit gegeven is een groot compliment voor alle leerkrachten die voor goed onderwijs hebben gezorgd, zodat de beweegvaardigheid niet verder achteruit is gegaan, ondanks de mogelijke mindere beginsituatie van de leerlingen.

Welke beweegstations zijn getoetst?

Er zijn dertien activiteiten gekozen uit negen van de twaalf leerlijnen. Als inspiratiebron is gedeeltelijk gebruikt

gemaakt van het Basisdocument bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs (Mooij, 2011). Het gaat om de volgende activiteiten:

Leerlijn	Activiteit/station	Gedaan in 2016
Balanceren	Balanceren instabiel vlak	x
Zwaaien	Touwzwaaien	x
Springen	Wendsprong over de kast Rollen over verhoogd vlak Vertesprong, vanuit stand	x x x
Mikken	Mikken verhoogd doel	x
Jongleren	Kaatsenballen via de muur Tennissen via de muur	x x
Doelspelen	Eindvakbal	x
Tikspelen	Duojagerbal	nieuw
Bewegen op muziek	Bewegen op muziek	nieuw
Hardlopen	10x5 meter loop Shuttle run test	x x

Op het eerste gezicht lijkt dit een representatieve keuze uit het bestaande beweegaanbod op de basisschool. Of de keuze werkelijk passend is voor de huidige leerlingen en het huidige beweegonderwijs is het interessant om precies te kijken wat het arrangement, opdracht (instructie) en de regels van de test-activiteiten (station) zijn. Hieronder een kijkje in de keuken van de test-onderzoekers.

Testactiviteit Touwzwaaien

Touwzwaaien vanaf een verhoogd vlak en landen op de mat na een halve draai is één van de beweegactiviteiten die getest wordt. In de inleiding van het technische rapport (p. 11) staat dat de kerndoelen mede op grond van het Basisdocument bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs (BD) zijn geconcretiseerd. Deze zwaaiactiviteit is een onderdeel van de leerlijn zwaaien en het beweegthema 'schommelen'. In het BD is deze activiteit uitvoerig beschreven voor groep 5-6. Er zijn verschillen in de uitwerking voor groep 5-6 in het BD en de uitwerking voor groep 8 in de peiling. Terecht want de kinderen in groep 8 zijn twee jaar ouder, groter geworden en hebben meer onderwijs gehad. Vanuit een vakinhoudelijk perspectief is het interessant te bekijken welke veranderingen dit zijn. Daarna volgt de vraag in welke mate deze aanpassingen passen bij een bepaalde beweegonderwijsvisie.

Welke aanpassingen van groep 6 naar groep 8

De aanpassingen worden bekeken vanuit het arrangement, de opdracht en de regels.

Belangrijke verschillen zijn dat de kast 20 cm hoger staat en dat er niet drie keer heen en weer gezwaaid wordt alvorens af te springen, maar direct na de eerste voorzwaai. Een ander verschil is dat de kinderen maar drie keer mogen proberen, terwijl ze in een gewone les meer beurten krijgen.

Onbesproken blijft de soort touw waarmee gezwaaid wordt. Er zijn grote verschillen tussen touwen. De ene soort draait makkelijker dan een andere soort, dat hangt af hoe de touwen gevlochten zijn. Een ander aspect is in welke richting het voorbeeld wordt gegeven, links- of rechtsom draaien. Vaak wordt het maar in één richting voorgedaan, terwijl leerlingen verschillende voorkeuren hebben om links- of rechtsom te draaien.

De belangrijkste aanpassing is de korte zwaaiduur, slechts één voorzwaai. Dit blijkt ook uit de opdracht.

Ligt het accent bij het BD op het heen en weer schommelen, bij 'Peil' ligt het accent in de opdracht op 'precies' landen op de mat'. Tot slot is opvallend dat op het plaatje wat erbij staat de schommelaar op de knoop staat in plaats van zit.

Welke vakinhoudelijke visie achter deze aanpassingen?

Het verhogen van de kast met 20 cm past wel bij de zwaai-ervaringen die de kinderen in twee jaar hebben opgedaan. Het aantal beurten heeft waarschijnlijk met de tijd te maken die beschikbaar is voor de test en is geen vakinhoudelijke overweging. Voor het leereffect tijdens de les zijn meer beurten natuurlijk gunstiger. Het belangrijkste verschil is het aantal zwaaien voordat de afsprong gemaakt wordt. Dit blijkt ook uit de uitspraak dat 'de prestaties op de componenten voor beide pogingen (2e en 3e beurt C.H.) matig tot redelijk samenhangen' (p. 101). Ofwel er was een redelijk verschil tussen de tweede en derde beurt.

Door het verkorten van de zwaaiduur, van drie naar één voorzwaai, is het vertrek en de landing belangrijker geworden dan het zwaaiend verblijven op een schommel. De beweeguitdaging van het beweegthema schommelen in het BD is: 'meebewegen in zit of in stand op een schommeltoestel om de zwaai te vergroten of te onderhouden' (Mooij, 2011). Uit de observaties blijkt dat het gebruik van de knoop een lastig onderdeel was (p. 101). De onderzoekers schrijven dat 'dit component een

Arrangement	Groep 5-6 (BD)	Groep 8 (Peil.Bewegen en sport)
Kast hoogte	3 kastdelen	4 kastdelen
Afstand kast/touw	2,5 meter	??
Touw	Met knoop op hoogte?	Met knoop op 90 cm hoogte van de grond
Landingsmat	1 turnmat	1 turnmat
Opdracht	Spring op de knoop (zittend), zwaai 3x heen en weer en land aan het einde van de laatste voorzwaai met een halve draai op de mat.	Kun je zwaaien en precies op de mat landen? Je mag op de knoop zitten, maar het hoeft niet. Land met je gezicht en voeten naar de kast toe.
Beurten	6 beurten in 12 minuten?	3 beurten

negatieve samenhang met de andere componenten liet zien'. Dit is logisch omdat bij zo'n korte zwaai het vaak efficiënter is om te gaan hangen aan het touw dan erop te gaan zitten. Dit component is niet meegenomen in de observaties.

Maar het gevolg van het verkorten van de zwaaiduur is dat de zwaai-activiteit minder goed past bij het beweegthema schommelen en beter past bij het beweegthema 'hangend zwaaien'. Het hangend zwaaien aan een klimtouw was vroeger een bekend onderdeel in het basisonderwijs, maar is door de schrijvers van het basisdocument niet opgenomen, omdat het voor te veel kinderen met een zwaar lijf moeilijk realiseerbaar is. Het uitgangspunt van het BD is dat 90 procent van de leerlingen succesvol moeten kunnen meedoen. Dat was 25 jaar geleden al lastig voor veel kinderen. Tegenwoordig is zelfs het hangend zwaaien aan de ringen voor veel kinderen te lastig. Er gebeuren veel ongelukken met ringzwaaien, waaruit de conclusie getrokken kan worden dat ook ringzwaaien waarschijnlijk niet meer wenselijk is voor 90 procent van de kinderen.

Terug naar de test-activiteit. De meeste kinderen hebben wel voldoende spierkracht om zichzelf één voorzwaai hangend aan het touw vast te houden. Maar de kans is klein dat ze dan de zwaai bij vertrek groter willen maken, omdat dan de zwaaiduur en 'slingerkracht' groter wordt. Hangend zwaaien aan een touw is geen goede onderwijsactiviteit om de beweeguitdaging van schommelen aan te gaan. Bovendien is de instructie bij de testactiviteit zo geformuleerd dat het doel van de activiteit vooral is om 'precies' op de mat te landen. Met deze instructie is het efficiënter om minder zwaai bij vertrek mee te nemen, hoe korter de zwaai hoe makkelijker de landing.

Het beoordelingskader

Het beoordelingskader bevestigt de vakinhoudelijke insteek van de onderzoekers, namelijk de landing wordt drie keer beoordeeld. De meeste punten zijn te halen bij het vertrek,

aspect	oordeel	score	Gemiddelde bij poging 3	SD bij poging 3
Start met de afsprong	Duidelijk naar achteren*	3	1,349	0,915
	Duidelijk omhoog	2		
	Actief naar voren	1		
	Passief, laat zich vallen	0		
Gebruik knoop	Ja nee	1 0	niet	niet
Landing op de mat	Ja nee	1 0	0,876	0,330
Landing met halve draai	Ja nee	1 0	0,762	0,426
Landing op twee voeten en stil	Ja Nee valt	2 1 0	1,672	0,568

**Bij afspringen van de kast is naar achteren afspringen ook altijd omhoog springen. Dan alleen naar achteren als score geven.*

maar daar wordt in de instructie niks over gezegd.

Conclusie

Conclusie is dat de keuze voor deze opstelling en opdracht niet passend is voor wat er volgens het basisdocument in het onderwijs met betrekking tot de leerlijn zwaaien aan de orde is geweest. De keuze voor deze touw-zwaai-activiteit heeft misschien te maken met de wetenschappelijke verwachting dat een test meerdere jaren achter elkaar gebruikt moet kunnen worden om vergelijkingen te kunnen maken. Vandaar dit ouderwetse hangend zwaaien aan de touwen nog blijft bestaan als test. Mogelijk is een andere reden dat het observeren van het vertrekken en landen wel makkelijker te observeren items zijn dan het vergroten of onderhouden van de zwaai (de beweeguitdaging). Uitgaande van de nieuwe kerndoelen (SLO, 2026), waarbij het hoogste uitvoeringsniveau het experimenteren is (kerndoel 38B), zou de beste beweging zoveel zwaai meenemen dat die geregeld half vallend op de mat terechtkomt.

Deze analyse van de test-activiteit roept de vraag op of het in deze tijd nog relevant is om met dit soort dure projecten te onderzoeken wat de beweegvaardigheid van de gemiddelde leerling is, als de activiteiten

niet meer passen bij het huidige onderwijs. Het gevaar is dat deze testcultuur traditioneel onderwijs te lang in stand houdt. De onderwijsraad (2026) heeft onlangs een interessant rapport gepubliceerd over de verschillende vormen van testen in het onderwijs. Mogelijk geeft dat hoop op een andere kijk op het testen van bewegen. ●

Bronnen

Scan of klik hier naar de bronnen

Contact

ca.hazelebach@planet.nl

Chris Hazelebach was opleidingsdocent aan de Calo Windesheim

Kernwoorden

Peil.Bewegen en sport, meten van beweegvaardigheden, beweegtest, beweegstation, touwzwaaien